

Broedvogel Monitoring Project Oelemars 2008

Ligging en biotoop

In het voorjaar van 2006, 2007 en 2008 is er door mij een broedvogelonderzoek uitgevoerd in een gebied van 133 ha rondom de Oelemars-Zandbergen in de gemeente Losser. Het gebied ligt in atlasblok 29-52 voornamelijk in kilometerhok 43 aan de oostkant van Losser tegen de rijksgrens. Aan de noordkant van de Ravenhorsterweg bevindt zich het gebied van de Zandbergen, een ijstijdrelict met stuifzanden die als oeverwallen langs de Dinkel gesitueerd zijn. Dit stuifzandgebied is grotendeels bedekt met gemengd bos met Eik, Grove den en Jeneverbes met een schrale onderbegroeiing. Het gebied is een uitloopgebied voor de bewoners van Losser en het wordt veel belopen door trimmers, hondenuitlaters en ruiters. Ook is hier een trimbaan en een uitzichttoren. In het hart van de Zandbergen is een afgesneden meander van de Dinkel, die nog wel in verbinding staat met de hoofdstroom. Deze meander omsluit een drassig weiland en heeft zeer steile oevers.

Ten zuiden van de Ravenhorsterweg ligt zandafgraving de Oelemars. Deze afgraving is nog volop in bedrijf. De zandzuiger is een deel van het jaar in actie en dagelijks zijn er vele zandtransporten vanaf het zanddepot. De activiteiten zijn vanaf 1983 langzaam maar zeker westwaarts verplaatst en daarom was het mogelijk dat de gemeente Losser in samenwerking met IVN-Losser de oostoever al op natuurlijke wijze kon inrichten. De oevers zijn beplant met dicht struweel en Eiken. Op de rand van water en land bevinden zich riet- en lisdoddencomplexen. De zandafgraving is niet toegankelijk, maar een goed overzicht is er vanuit de observatiehut, de vlonder of de uitkijktoren. Er is een permanente oeverwaluwand in de zuidoosthoek van de zandafgraving.

Zuidelijk en westelijk van de afgraving ligt een zeer open gebied met maïs- en grasland. Langs de rijksgrens is een lange houtwal. De bebouwing bestaat uit twee boerderijen, een woonhuis en twee gebouwen van een scouting-

en een klootschuttersvereniging.

De totale oppervlakte van het onderzoeksgebied is 133 ha. Daarvan bestaat ongeveer 32 ha uit bos, 20 ha uit open water en 81 ha uit akkers en grasland. Op de kaart is het onderzoeksgebied omkaderd.

Methode

Het onderzoek is in 2008 tussen 27 februari en 12 juli uitgevoerd volgens de uitgebreide territoriumkartering, zoals omschreven in de Handleiding Broedvogelmonitoring Project SOVON (van Dijk, 2004). Dit is een landelijk gestandaardiseerd onderzoek. Hierbij wordt niet

naar nesten gezocht, maar worden de territoria op basis van het aantal waarnemingen, de tijd van het jaar en zang en gedrag van de vogels, in kaart gebracht. De veldkaarten worden omgezet in soortkaarten en met behulp van de handleiding worden geldige waarnemingen omgezet in territoria. Er zijn negen volledige rondes gelopen met steeds een verschillend startpunt, bestaande uit twee avondbezoeken, vijf vroege ochtendbezoeken, waarbij voor zonsopgang werd begonnen en twee late ochtendbezoeken. Ook is gebruik gemaakt van aanvullende waarnemingen buiten de reguliere tellingen o.a. tijdens het trekken op Telpost Oelemars.

De gegevens zijn aan SOVON (Vogelonderzoek Nederland) overgedragen en zullen worden opgenomen in het landelijke bestand.

Resultaten

Na de inventarisatie is de balans opgemaakt en konden 80 broedvogelsoorten op de lijst worden bijgeschreven. Van deze 80 soorten staan er 16 op de Rode Lijst van de Nederlandse Broedvogels (*uitgave 2004*). Zowel het aantal soorten als het aantal soorten van de Rode Lijst is opmerkelijk hoog, zeker als het gerelateerd wordt aan de oppervlakte van 133 ha. Menig Twents natuurreserveaat haalt deze aantallen niet, maar de veelheid aan verschillende biotooptypen vormt de verklaring.

In de volgende tabel staan alle soorten met het aantal territoria vermeld met daarbij ter vergelijking het aantal territoria in 2006 en 2007.

Soort	2006	2007	2008	Soort	2006	2007	2008
Fuut	3	2	5	Heggenmus	9	10	10
Grauwe Gans			1	Roodborst	34	35	36
Brandgans	3	2	2	Zwarte Roodstaart	2	1	
KolgansxBrandgans		1		Gekraagde Roodstaart	4	6	5
Nijlgans	2	1	2	Roodborsttapuit			1
Wilde Eend	10	13	6	Merel	23	26	35
Soepeend	1	2	1	Zanglijster	7	4	6
Krakeend	1	1	1	Grote Lijster	2	3	2
Slobeend			1	Kleine Karekiet	4	7	10
Kuifeend	1	3	2	Spotvogel*			1
Wespendief		1	1	Bosrietzanger	1	6	1
Sperwer	1	1	1	Braamsluiper	1		
Buizerd	1	1	1	Grasmus	8	9	13
Torenvalk		1	3	Tuinfluter	8	9	4
Boomvalk*		1	1	Zwartkop	32	22	23
Fazant	3	4	2	Tijftjaf	18	20	26
Patrijs*	2	3	2	Fitis	23	21	20
Waterhoen	3	1	2	Goudhaan	3	6	3
Meerkoet	4	6	6	Vuurgoudhaan	1		
Scholekster	1	1	1	Bonte Vliegenvanger	4	4	9
Kleine Plevier	2	1	2	Grauwe Vliegenvanger*		3	4
Kievit	10	9	10	Staartmees	4	4	2
Houtsnip	1			Glanskop	5	7	5
Wulp	1	1	1	Matkop*	4	3	4
Tureluur*	1			Kuifmees	8	8	7
Holenduif	2	4	3	Zwarte Mees	4	4	3
Houtduif	25	33	25	Pimpelmees	18	19	16
Turkse Tortel	1			Koolmees	30	36	30
Koekoek*	1	1	1	Boomklever	11	8	6
Bosuif		2	2	Boomkruiper	10	11	8
Ransuif*	1	1	1	Wielewaal*	1		
Steenuif*	1	1	1	Gaai	6	3	4
IJsvogel	1	1	2	Ekster	1	3	1
Groene Specht*	2	2	2	Kauw	1	2	1
Zwarte Specht	1	1	2	Zwarte Kraai	2	6	2
Kleine Bonte Specht	1	3	1	Spreeuw	3	4	1
Grote Bonte Specht	6	6	6	Huismus*	1	2	1
Veldleeuwerik*	3	1	3	Ringmus*	7	6	4
Boerenwaluw*	4	4	1	Vink	33	32	35

Huiszwaluw*	1	2	6	Groenling	2	2	
Oeverzwaluw	117	70	156	Kneu*	2	1	2
Boompieper	2	2	1	Goudvink	2	2	2
Witte Kwikstaart	5	6	7	Appelvink	2		
Gele Kwikstaart*	1	2	1	Geelgors	7	8	7
Grote Gele Kwikstaart			1	Rietgors	1	2	
Winterkoning	20	29	24	Aantal territoria	495	593	650

Overzicht broedvogels

De Rode lijstsoorten staan in de tabel met een * aangegeven.

Het aantal territoria bedroeg 650. De gemiddelde dichtheid was 488 terr. per 100 ha. Landelijk schaarse broedvogelsoorten zijn Brandgans, Nijlgans, Kleine Plevier, Steenuil, IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart. Dit zijn soorten waarvan de stand landelijk integraal via het LSB-project (Landelijk Soortonderzoek Broedvogels) door SOVON wordt bijgehouden. Regionaal schaars zijn Krakeend en Slobeend. Soorten die landelijk wat minder algemeen zijn, waren Wespandief, Sperwer, Buizerd, Boomvalk, Patrijs, Wulp, Ransuil, Groene en Zwarte Specht, Kleine Bonte Specht, Oeverzwaluw, Huiszwaluw, Roodborsttapuit en Geelgors.

Bijzonderheden

De Brandganzen en Nijlganzen hebben zich tot ver in het broedseizoen met twee paar in het gebied opgehouden, maar zijn hier dit jaar niet tot broeden gekomen. De Grauwe Gans was met één paar in het gebied vertegenwoordigd. Het paar had 1 jong.

Van Buizerd, Torenvalk en Boomvalk kon voedseltransport worden waargenomen en de Wespandief vertoonde zijn spectaculaire vlinderbalts boven de Zandbergen.

De Kleine Plevier broedt jaarlijks op de Oelemars. Hier is perfect biotoop in de vorm van mineraal zand ruimschoots voorhanden. Van deze soort broeden in Twente hooguit 20 paren. Van de 2 paren is het niet verder gekomen dan de ei-fase.

De IJsvogel broedt al jaren in de Zandbergen, maar komt vaak visjes halen op de Oelemars.

Op de Oelemars zelf was een tweede territorium in de buurt van de oeverzwaluwwand.

De talrijkste broedvogel was de Oeverzwaluw met 156 bewoonde nesten, waarvan 71 in de betonnen wand en 85 in het zanddepot. Bijna jaarlijks is dit de grootste kolonie van de Oeverzwaluw in Twente.

De zes huiszwaluwpaaftjes zaten boven de ingangen van twee schuren. De Boerenzwaluw zat dit jaar niet meer in de veeschuur, maar in het portaal van een woonhuis.

Zeer opmerkelijk was het overwinteren van de Roodborsttapuit op de Oelemars, een soort die normaal 's winters weg trekt. Nog opmerkelijker is dat de vogels succesvol hebben gebroed buiten een natuurreservaat. Enige ruigte op de perceelsscheidingen heeft tot dit bijzondere resultaat geleid.

Enkele vogelsoorten zijn net niet vaak genoeg gezien om ze op de lijst te kunnen zetten.

Zwarte Roodstaart, Braamsluiper, Vuurgoudhaan, Wielewaal, Groenling en Rietgors werden niet tussen de datumgrenzen waargenomen, maar er net voor. Nieuwkomers dit jaar waren Grauwe Gans, Slobeend, Grote Gele Kwikstaart, Roodborsttapuit en Spotvogel. Helaas waren dit jaar de volgende soorten afwezig, die in het verleden wel een territorium hadden: Houtsnip, Tureluur, Turkse Tortel en Appelvink.

Mijn dank gaat uit naar de firma Temmink voor de vergunning tot betreding van de zandafgraving en naar de familie Ter Linde voor betreding van hun erf voor het tellen van de zwaluwnesten.

Ben Hulsebos, Houtstraat 4, 7581 BH Losser